

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “กิเลสวิส — พิชคือกิเลส”

กิเลสวิส อ่านตามภาษาบาลีว่า กิ - เล - สะ - วิ - สะ มาจากคำว่า กิเลส (เครื่องเศร้าหมองของจิต) กับคำว่า วิส (พิช, สิ่งที่เป็นอันตราย, สิ่งที่เป็นโทษ) รวมกันเป็น กิเลสวิส แปลว่า พิชคือกิเลส เป็นคำที่แสดงให้เห็นว่ากิเลสซึ่งเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต เป็นสภาพธรรมที่เป็นอกุศล ไม่นำมาซึ่งประโยชน์ใดๆ เลย มีแต่นำมาซึ่งทุกข์โทษภัยเท่านั้น และถ้าเป็นกิเลสที่มีกำลังถึงขั้นเป็นการกระทำอกุศลกรรมประการต่างๆ เช่น ฆ่าสัตว์ ประทุษร้าย เบียดเบียนผู้อื่น ลักทรัพย์ของผู้อื่น เป็นต้น แล้วก็เหตุนั้นให้เกิดผลที่เป็นทุกข์ มีผลที่เป็นทุกข์ตามมา และการที่จะค่อยๆ กำจัดพิชคือกิเลสได้ ก็ต้องอาศัยคือฟังพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เหมือนอย่างพระอริยสาวกทั้งหลายในอดีตที่ท่านสามารถดับหรือกำจัดพิชคือกิเลสได้ ก็เพราะได้อาศัยพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ตามข้อความในปรมัตถทีปนี อรรถกถา ขุททกนิกาย เถรคาถา เถลुकานีเธรคาถา ดังนี้

บทว่า คนถ์ ความว่า พระพุทธเจ้า คือพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงลอยบาปได้ ทรงบรรเทาโทษอันเป็นพิชคือกิเลส อันเป็นตัวร้อยรัดในสันดานของเรา มีอภิขณิกายคั่นละ (เครื่องร้อยรัดคือความติดข้องต้องการ) เป็นต้น ด้วยอานุภาพแห่งเทศนาของพระองค์ คือทรงทำโทษอันเป็นพิชคือกิเลสให้สูญหายไป จริงอยู่ เมื่อละกิเลสเครื่องร้อยรัดได้เด็ดขาดแล้ว กิเลสที่ชื่อว่ายังไม่ได้ละ ย่อมไม่มี

พิชที่น่ากลัวและเป็นอันตรายอย่างยิ่งคือความเห็นผิด ความเข้าใจผิดในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามข้อความในวิสุทธชนวิลาสินี อรรถกถา ขุททกนิกาย อปทาน อุบาลีเถราปทาน ดังนี้

ยาพิชอันกล้าแข็งที่บุคคลตีแล้ว ย่อมยังชีวิตให้พินาศได้ครั้งเดียว

แต่คนที่ผิดในพระศาสนาแล้ว ย่อมถูกเผาในโกฎีกัป (คือ เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน)

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เปิดเผยความจริง เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่มีจริงซึ่งเป็นธรรมแต่ละหนึ่งๆ ตรงตามความเป็นจริง ว่าเป็นธรรม ไม่ใช่เรา แต่ละคนก็เป็นแต่ละหนึ่ง ว่าโดยสภาพธรรมแล้วก็ไม่พ้นไปจากความเกิดขึ้นเป็นไปของสภาพธรรม กล่าวคือ จิต (สภาพธรรมที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้แจ้งอารมณ์) เจตสิก (สภาพธรรมที่เกิดประกอบพร้อมกับจิต) และรูป (สภาพธรรมที่ไม่รู้อะไร ไม่ใช่สภาพรู้) トラบใดที่ยังไม่ได้ดับพืชเชื้อของกิเลส อันเป็นกิเลสที่ละเอียดที่จะต้องถูกดับด้วยอริยมรรค(โสดาปัตติมรรคถึงอรหัตตมรรค) ย่อมเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้กิเลสชั้นที่กลุ่มมจกิตเกิดขึ้น และถ้ามีกำลังกล้าสะสมมากขึ้นก็สามารถล่วงเป็นทุจริตกรรมประการต่างๆ มีการประทุษร้ายต่อผู้อื่น เป็นต้น และเป็นที่น่าพิจารณาอีกว่าแต่ละบุคคลสะสมกิเลสสมามาก เพราะความเป็นปุชชนผู้หนาแน่นไปด้วยกิเลสซึ่งได้สะสมมาอย่างเนิ่นนานในสังสารวัฏฏ์ เมื่อได้ศึกษาพระธรรมแล้ว ก็จะค่อยๆ เข้าใจความจริงว่าขณะจิตที่เป็นไปในแต่ละวันนั้น

ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นไปด้วยโลภะบ้าง โทสะบ้าง เป็นต้น ตลอดเวลาที่จิตไม่เป็นไปในการให้ทาน สละสิ่งของ เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่ได้เป็นไปในศีล คือ เว้นในสิ่งที่เป็นโทษและประพฤตินสิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่ได้เป็นไปในการอบรมเจริญปัญญา จากการฟังธรรมบ้าง สนทนาธรรมบ้าง จิตก็จะเป็นอกุศลโดยส่วนใหญ่

ชีวิตประจำวันของปุถุชน ผู้ที่หนาแน่นไปด้วยกิเลส ย่อมเป็นที่แน่นอนว่าอกุศลจิต ย่อมเกิดขึ้นมากกว่ากุศลจิต ถ้ามีใครบอกว่าวันหนึ่งๆ กุศลจิตของเขาเกิดมากกว่าอกุศลจิต นั้นไม่ตรงตามความเป็นจริง เพราะจิตที่เป็นอกุศล มีหลายระดับ ตั้งแต่ชนิดที่บางเบาไหลไปทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจ จนกระทั่งมีกำลังกล้าถึงกับล่วงออกมาเป็นทุจริตกรรมประการต่างๆ เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน และเพราะยังมีกิเลสที่ละเอียดที่นอนเนื่องอยู่ในจิตซึ่งยังดับไม่ได้ จึงเป็นปัจจัยให้กิเลสในระดับต่าง ๆ เกิดขึ้นทำกิจหน้าที่ เมื่อกิเลสเกิดขึ้นประกอบกับจิตขณะใดก็ทำให้เป็นอกุศลจิต เพราะเหตุว่า กิเลสซึ่งเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิตนั้นจะเกิดร่วมกับจิตชาติกุศล ชาติวิบาก และชาติกิริยา ไม่ได้เลย ต้องเกิดร่วมกับจิตชาติอกุศลเท่านั้น นี่คือความเป็นจริงของธรรม ที่ใครๆ ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ตามความเป็นจริงแล้ว กิเลสเป็นสภาพธรรมที่มีจริง เป็นอกุศลธรรม ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เกิดขึ้นเป็นไปตามการสะสมของแต่ละบุคคล ขึ้นชื่อว่าอกุศลธรรมแล้ว เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจทั้งหมด ไม่ว่าจะเกิดกับใครก็ตาม และเป็นสภาพธรรมที่นำมาซึ่งทุกข์ นำมาซึ่งโทษโดยส่วนเดียวเท่านั้น

ขณะที่จิตเป็นอกุศล ด้วยอำนาจของโลภะ (ความติดข้อง) บ้าง โทสะ (ความโกรธชุนเคืองใจ) บ้าง โมหะ (ความหลง ความไม่รู้) บ้าง สิ่งที่เป็นพิษได้เกิดขึ้นทำร้ายจิตใจของผู้คนแล้ว ทำร้ายยิ่งกว่าพิษภายนอกเสียอีก เพราะพิษคือกิเลส เป็นโทษโดยตลอด จะนำมาซึ่งโทษโดยส่วนเดียว ไม่นำมาซึ่งประโยชน์ใดๆ เลยแม้แต่น้อย

การที่จะรู้จักกิเลสที่เกิดปรากฏตามความเป็นจริงว่าเป็นธรรม ไม่ใช่เรา ที่จะนำไปสู่การขัดเกลากิเลสยิ่งขึ้นนั้น ก็ต้องอาศัยพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ค่อยๆ สะสมความเข้าใจในความเป็นจริงของธรรมยิ่งขึ้น เข้าใจถึงความเป็นอนัตตาของสภาพธรรม ซึ่งเกิดเพราะเหตุปัจจัย บุคคลผู้มีกิเลส แล้วรู้ว่าตัวเองมีกิเลส ย่อมเป็นบุคคลผู้ประเสริฐ เพราะเหตุว่าจากการรู้อย่างนี้ย่อมเป็นเหตุทำให้บุคคลนั้น มีความเพียร มีความอดทน มีความจริงใจที่จะฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญา สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกในสิ่งที่มีจริงต่อไป เพื่อขัดเกลากิเลสของตนเองให้เบาบาง จนกระทั่งสามารถดับได้อย่างเด็ดขาดในที่สุด ไม่มีกิเลสเกิดอีกเลย ซึ่งจะต้องอาศัยกาลเวลาที่ยาวนานเป็นอย่างยิ่งในการอบรมเจริญปัญญา เหมือนอย่างพระอริยบุคคลทั้งหลายในอดีต ซึ่งได้รับประโยชน์จากพระธรรม กำจัดพิษคือกิเลสได้ ก็ล้วนแล้วเป็นผู้ที่ได้อาศัยพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงทั้งนั้น ด้วยเหตุนี้ต้องอาศัยพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้วเท่านั้น จึงจะสามารถกำจัดพิษคือกิเลสทั้งหลายได้ ซึ่งจะเป็เหตุทำให้เป็นผู้ไม่ถูกกิเลสครอบงำหรือทำร้ายจิตใจได้อีกต่อไป และการอาศัยพระธรรมนั้น ก็อาศัยด้วยการฟัง การศึกษาด้วยความละเอียดรอบคอบและด้วยความเคารพ ไม่ประมาทในแต่ละคำที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ค่อยๆ สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปทีละเล็กทีละน้อยซึ่งก็จะเป็นการได้สะสมในสิ่งที่ประเสริฐที่สุดในชีวิต คือ ปัญญาความเข้าใจถูกเห็นถูก เพราะเหตุว่าในบรรดาสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหลาย ปัญญาประเสริฐที่สุด

ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๑-๘๓๒๐๕๗๗